

บทที่ ๓

หลักการลงโทษผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายอาญา

กฎหมายเป็นเครื่องควบคุมประพฤติกณ์ในสังคม พัฒนาขึ้นมาจากศีลธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ศาสนา และกฎเกณฑ์ข้อบังคับ ตามลำดับ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อธำรงความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของสมาชิกในสังคม ทั้งเพื่อให้การอยู่ร่วมกันในสังคมนั้นเป็นไปโดยราบรื่น สนองความต้องการของภาคส่วนต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ดังภาษิตละตินที่ว่า "ที่ใดมีมนุษย์ ที่นั่นมีสังคม ที่ใดมีสังคม ที่นั่นมีกฎหมาย" ในบทนี้จะกล่าวถึงวิธีการพิจารณาความของกฎหมายอาญา และกฎหมายอาญา ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๓.๑ หลักการลงโทษผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา^๑

๓.๑.๑ การฟ้องอาญา^๒

บุคคลเหล่านี้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล

(๑) พนักงานอัยการ

(๒) ผู้เสียหาย

การดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลจะต้องมีโจทก์เป็นคู่ความฝ่ายหนึ่ง คู่ความฝ่ายที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล ได้แก่ พนักงานอัยการซึ่งเป็นเจ้าพนักงานของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยและอำนวยความยุติธรรม เนื่องจากการกระทำในคดีอาญานั้นเป็นเรื่องที่กระทบกระเทือนต่อ ความสงบเรียบร้อยของประเทศกับผู้เสียหาย ซึ่งเป็นประชาชนผู้ได้รับความเสียหายจากผลแห่ง การกระทำผิดอาญา

ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะฟ้องคดีอาญาได้ด้วยตนเอง แต่อย่างไรก็ดี ในคดีอาญานั้นจะมีพนักงานอัยการเป็นผู้เสียหายของรัฐและเป็นโจทก์ยื่นคำฟ้องคดีอาญา กฎหมายจึงให้สิทธิแก่ผู้เสียหาย หากไม่ยื่นคำฟ้องด้วยตนเองแล้ว ก็ยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงาน

^๑ นร พจนวรวงษ์, พลประสิทธิ์ ฤทธิรักษา, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพมหานคร : เจริญกิจ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๐.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓.

อัยการในระยะเวลาใดก็ได้ แต่ต้องก่อนที่ศาลชั้นต้นจะมีคำพิพากษา ซึ่งในทางปฏิบัติ ผู้เสียหายมักจะขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการเพราะหากฟ้องเองแล้วศาลจะสั่งให้รวมคดีที่ผู้เสียหายฟ้องเองเข้ากับคดีของพนักงานอัยการที่เป็นโจทก์โดยถือสำนวนคดีของพนักงานอัยการเป็นหลัก

คดีอาญาเรื่องเดียวกันซึ่งทั้งพนักงานอัยการและผู้เสียหายต่างได้ยื่นฟ้องในศาลชั้นต้น ศาลเดียวกันหรือต่างศาลกัน ศาลนั้น ๆ มีอำนาจสั่งให้รวมพิจารณาเป็นเป็นคดีเดียวกันเมื่อศาลเห็นชอบโดยผลการหรือโดยโจทก์ยื่นคำร้องในระยใดก่อนมีคำพิพากษา แต่ทว่าจะมีคำสั่งเช่นนั้นไม่ได้ นอกจากจะได้รับความยินยอมของศาลอื่นนั้นก่อน

คดีความผิดต่อส่วนตัวนั้น จะถอนฟ้องหรือยอมความในเวลาใดก่อนคดีถึงที่สุดก็ได้ แต่ถ้าจำเลยคัดค้านให้ศาลยกคำร้องขอถอนฟ้องนั้นเสีย

คดีอาญาลูกกันได้ ดังต่อไปนี้

(๑) ในคดีมิโทษปรับสถานเดียว เมื่อผู้กระทำความผิดยอมเสียค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนศาลพิจารณา

(๒) ในคดีความผิดที่เป็นลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษหรือคดีอื่นที่มีโทษปรับสถานเดียว อย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือความผิดต่อกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากร ซึ่งมีโทษปรับอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท เมื่อผู้ต้องหาชำระค่าปรับตามที่พนักงานสอบสวนได้เปรียบเทียบแล้ว

(๓) ในคดีความผิดที่เป็นลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ หรือคดีที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท ซึ่งเกิดในกรุงเทพมหานคร เมื่อผู้ต้องหาชำระค่าปรับตามที่นายตำรวจประจำท้องที่ตั้งแต่ตำแหน่งสารวัตรขึ้นไปหรือนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรผู้ทำการในตำแหน่งนั้น ๆ ได้เปรียบเทียบแล้ว

(๔) ในคดีซึ่งเปรียบเทียบได้ตามกฎหมายอื่น เมื่อผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามค่าเปรียบเทียบของพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว

บทบัญญัติมาตรานี้วางหลักให้สิทธิคดีอาญามาฟ้องร้องของกลุ่มความฝ่ายโจทก์ ไม่อาจมีได้อีกต่อไปด้วยเหตุผลตามที่กฎหมายกำหนดไว้ อาทิเช่นเมื่อผู้กระทำความผิดนำเงินมาชำระค่าปรับในอัตราอย่างสูงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่บังคับใช้กฎหมายฉบับนั้น ซึ่งคดีนั้นเป็นคดีมิโทษปรับสถานเดียว พนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องดำเนินการรับเป็นชำระค่าปรับและไม่ถือว่าเป็นการเปรียบเทียบปรับ ซึ่งแตกต่างจากกรณีความผิดลหุโทษที่มีโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือคดีที่มีโทษปรับสถานเดียว ไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท พนักงานสอบสวน

เปรียบเทียบปรับในอัตราที่เห็นควรซึ่งจะเป็นจำนวนเงินไม่น้อยเท่าใดก็ได้ ถือว่าคดีอาญาลегกัน รวมทั้งในคดีตามกฎหมายใดก็ตาม

สิทธินำคดีอาญามาฟ้องยอมระงับไป ดังต่อไปนี้

- (๑) โดยความตายของผู้กระทำความผิด
- (๒) ในคดีความผิดต่อส่วนตัว เมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย

(๓) เมื่อคดีเลิกกันตามมาตรา ๓๗

(๔) เมื่อมีกฎหมายออกใช้ภายหลังการกระทำความผิดยกเลิกความผิดเช่นนั้น

(๕) เมื่อคดีขาดอายุความ

(๖) เมื่อกฎหมายยกเว้นโทษ

มาตรานี้วางหลักให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องของกลุ่มความฝ่าฝืนโจทก์ระงับไป โดยมีสาเหตุมาจากจำเลยถึงแก่ความตายไม่ว่าก่อนหรือขณะพิจารณาตัดสินของศาล หรือในคดีความผิดต่อส่วนตัวเมื่อผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาล หรือถอนฟ้องในชั้นศาล หรือยอมความกันไม่ว่าในชั้นสอบสวน หรือชั้นศาลใดก็ตาม หรือเมื่อคดีอาญาลегกันโดยการเปรียบเทียบปรับ ชำระค่าปรับในอัตราอย่างสูง

๓.๑.๒ การไต่สวนมูลฟ้องคดีอาญา^๓

ถ้าฟ้องถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ให้ศาลจัดการส่งต่อไปนี้

(๑) ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ ให้ไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าคดีนั้นพนักงานอัยการได้ฟ้องจำเลยโดยข้อหาอย่างเดียวกันด้วยแล้วให้จัดการตามอนุมาตรา (๒)

(๒) ในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้

ในกรณีที่มีการไต่สวนมูลฟ้องดังกล่าวแล้ว ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณา เมื่อศาลตรวจคำฟ้องแล้วเห็นว่าถูกต้องตามกฎหมาย และเห็นว่าคดีนั้นมีราษฎรเป็นโจทก์ ศาลจะสั่งให้สำเนาคำฟ้องให้จำเลยแล้วกำหนดนัดไต่สวนมูลฟ้อง โดยให้โจทก์เป็นผู้นำส่งหมายนัดให้จำเลยทราบ แต่ถ้าเห็นว่าคดีนั้นมีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยในข้อหาเดียวกัน ศาลจะสั่งให้รับประทับฟ้องไว้โดยไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้องหรือจะสั่งให้

^๓ สัก กอแสงเรือง, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณาการ, ๒๕๕๐), หน้า ๕๓-๕๔.

ได้สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้ เพราะในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ศาลไม่จำเป็นต้องได้สวนมูลฟ้อง เนื่องจากคดีอาญานั้นผ่านการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ตามมาตรา ๑๒๐ มาแล้ว หรือศาลเห็นสมควรจะให้ได้สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้ ในทางปฏิบัติศาลจะไม่ได้สวนมูลฟ้อง และเมื่อเห็นว่าจำเลยถูกขังตามหมายจับของศาลแล้ว หรือได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวจากศาล ศาลก็จะสั่งในคำฟ้องว่าประทับฟ้อง ถ้าปรากฏว่าคดีมีมูลให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณาต่อไป เฉพาะกระหังที่มีมูล ถ้าคดีไม่มีมูลให้พิพากษายกฟ้อง ในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์นั้น ศาลจะสั่งให้ส่งสำเนาคำฟ้องให้จำเลยทราบ จำเลยจึงได้รับสำเนาคำฟ้องไว้ก่อนที่ศาลจะสั่งรับประทับฟ้องโจทก์ เมื่อศาลรับฟ้องแล้วจึงไม่ต้องส่งสำเนาฟ้องให้จำเลยอีก แต่ศาลจะสั่งให้เรียกจำเลยมาให้การในวันเดียวกับวันนัดสืบพยานโจทก์ เนื่องจากในคดีอาญาโจทก์มีหน้าที่นำสืบก่อน คำสั่งของศาลที่ให้คดีมีมูลย่อมเด็ดขาด แต่คำสั่งที่ว่าคดีไม่มีมูลนั้นโจทก์มีอำนาจอุทธรณ์ฎีกาได้ตามบทบัญญัติว่าด้วยลักษณะอุทธรณ์ฎีกา

๓.๑.๓ การพิจารณาในศาลชั้นต้น^๔

การพิจารณาและสืบพยานในศาลให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น เมื่อโจทก์หรือทนายโจทก์และจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาลแล้ว และศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงให้อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และถามว่าได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การก็ให้ศาลจดรายงานไว้ และดำเนินการพิจารณาต่อไป เมื่อถึงวันนัดพิจารณาซึ่งโดยปกติจะเป็นนัดสอบคำให้การจำเลย ก่อนที่จะรับสารภาพหรือปฏิเสธตามข้อหาของโจทก์ กระบวนพิจารณาในนัดพิจารณานั้น ศาลจะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ถ้าจำเลยรับสารภาพในข้อหาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำไม่ถึงห้าปี และโจทก์ไม่คิดใจสืบพยาน ศาลก็จะตัดสินมีคำพิพากษาได้โดยไม่ต้องสืบพยาน แต่ถ้าจำเลยปฏิเสธ โจทก์จะต้องสืบพยานก่อน การนัดพิจารณาสืบพยานโจทก์หรือจำเลย หรือนัดเพื่อพิจารณาในเรื่องใดก็ตามในคดีอาญาต้องกระทำต่อหน้าจำเลย ซึ่งต่างจากคดีแพ่ง โจทก์สืบพยานไปฝ่ายเดียวก็ได้ ถ้าจำเลยไม่มาหรือทนายจำเลยมา แต่คดีอาญากระทำไม่ได้จำเลยต้องมาทุกนัด เว้นแต่กฎหมายจะให้อำนาจพิจารณาลับหลังจำเลยได้ เช่น ตามมาตรา ๑๑๒ ทวิ การพิจารณาจะสืบพยานลับหลังจำเลย มาตรา ๑๘๐ จำเลยขัดขวางการ

^๔ นร พจนวรวงษ์, พลประสิทธิ์ ฤทธิรักษา, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพมหานคร : เจริญกิจ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕๖-๑๖๐.

พิจารณา มาตรา ๒๓๐ กระบวนพิจารณาเดินเผชิญสืบพยานหรือส่งประเด็นให้ศาลอื่นสืบพยานและคู่ความไม่ติดใจไปฟังการพิจารณา

ภายหลังที่ศาลได้ดำเนินการตามมาตรา ๑๗๒ วรรค ๒ แล้ว เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควรเพื่อให้การดำเนินการพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) ในคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสิบปี จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม หรือในคดีมีโทษปรับสถานเดียว เมื่อจำเลยมีทนาย และจำเลยได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณาและการสืบพยาน

(๒) ในคดีที่มีจำเลยหลายคน ถ้าศาลพอใจตามคำแถลงของโจทก์ว่าการพิจารณาและการสืบพยานตามที่โจทก์ขอให้กระทำไม่เกี่ยวแก่จำเลยคนใด ศาลจะพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยคนนั้นก็ได้

(๓) ในคดีที่มีจำเลยหลายคน ถ้าศาลเห็นสมควรจะพิจารณาและสืบพยานจำเลยคนหนึ่งๆ ลับหลังจำเลยคนอื่นได้

ในคดีที่ศาลพิจารณาและสืบพยานตาม (๒) หรือ (๓) ลับหลังจำเลยคนใด ไม่ว่ากรณีจะเป็นประการใด ห้ามมิให้ศาลรับฟังการพิจารณาและการสืบพยานที่กระทำลัหลังนั้นเป็นผลเสียหายแก่จำเลยคนนั้น เมื่อศาลได้สอบคำให้การจำเลยในนัดแรกแล้ว และได้กำหนดนัดสืบพยานโจทก์นัดต่อไป การพิจารณาก็จะต้องกระทำต่อหน้าจำเลยทุกนัด ยกเว้นแต่ศาลเห็นเป็นการสมควรเพื่อให้การพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ในกรณีต่อไปนี้

ก. จำเลยได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณาการสืบพยาน โดยจำเลยแต่งตั้งทนายให้มาฟังการพิจารณาและสืบพยานแทน ซึ่งคดีที่จำเลยต้องหามานั้นเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสิบปี เหตุตามมาตรานี้จึงเป็นกรณีที่จำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างพิจารณามากกว่าที่จะถูกควบคุมตามหมายจับ

ข. ในคดีที่มีจำเลยหลายคน บางคนได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวหรือแม้จะอยู่ในความควบคุมที่เรือนจำก็ตาม ถ้าศาลพอใจตามคำแถลงโจทก์แล้ว การพิจารณาและการสืบพยานตามที่โจทก์ขอให้กระทำไม่เกี่ยวแก่จำเลยคนใด แม้จำเลยไม่มาตามนัดศาลก็พิจารณาคดีไปได้ หรือศาลพิจารณาเห็นสมควรเองที่จะพิจารณาคดีและสืบพยานลับหลังจำเลยคนนั้น แต่อย่างไรก็ดีการพิจารณาและสืบพยานในกรณีที่คดีมีจำเลยหลายคน ห้ามมิให้ศาลรับฟังคำพิจารณาและการสืบพยานที่กระทำลัหลังจำเลยให้เป็นผลเสียหายแก่จำเลยคนนั้น เนื่องจาก

การพิจารณาสืบพยานลับหลังจำเลย ทำให้จำเลยผู้นั้นไม่มีโอกาสซักค้านพยานโจทก์ที่นำมาสืบได้

ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต ก่อนเริ่มพิจารณา ให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีก็ให้ศาลตั้งทนายความให้ ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก หรือในคดีที่จะลงโทษจำคุกไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล ก่อนเริ่มพิจารณา ให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มี และจำเลยต้องการทนายความก็ให้ศาลตั้งทนายความให้

ก่อนนำพยานเข้าสืบ โจทก์มีอำนาจเปิดคดีเพื่อให้ศาลทราบคดีโจทก์คือแถลงถึงลักษณะของฟ้อง อีกทั้งพยานหลักฐานที่จะนำสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย เสร็จแล้วให้โจทก์นำพยานเข้าสืบ เมื่อสืบพยานโจทก์แล้วจำเลยมีอำนาจเปิดคดีเพื่อให้ศาลทราบคดีจำเลย โดยแถลงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายซึ่งตั้งใจอ้างอิง ทั้งแสดงพยานหลักฐานที่จะนำสืบ เสร็จแล้วให้จำเลยนำพยานเข้าสืบ เมื่อสืบพยานจำเลยเสร็จแล้ว โจทก์และจำเลยมีอำนาจแถลงปิดคดีของตนด้วยปาก หรือหนังสือ หรือทั้งสองอย่าง

ในระหว่างพิจารณา ถ้าศาลเห็นว่าไม่จำเป็นต้องสืบพยานหรือทำการอะไรอีก จะสั่งงดพยานหรือการนั้นเสียก็ได้

ในชั้นพิจารณา ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง ศาลจะพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ เว้นแต่คดีที่มีข้อหาในความผิดซึ่งจำเลยรับสารภาพนั้น กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น ศาลต้องฟังพยานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง

หลักการพิจารณาคดีจะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย แต่อย่างไรก็ดีในบางสถานการณ์การพิจารณาคดีอาจกระทำโดยเป็นการลับก็ได้ โดยศาลเห็นสมควรเองหรือโดยคำร้องขอของกลุ่มความฝ่ายใด เช่น คดีข่มขืนกระทำชำเราหญิงซึ่งมีฐานะชื่อเสียงในสังคม และเป็นนัดสืบพยานโจทก์ผู้เสียหาย หรือคดีลอบสังหารบุคคลสำคัญของประเทศ หรือคดีเกี่ยวกับการกระทำเอกสารสำคัญของประเทศ คดีต่าง ๆ เหล่านี้เป็นคดีที่ต้องพิจารณาเป็นการลับเพื่อประโยชน์แห่งความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือเพื่อป้องกันความลับอันเกี่ยวกับความปลอดภัยของประเทศมิให้ล่วงรู้ถึงประชาชน กฎหมายจึงให้เป็นดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาเป็นการลับในบางนัดพิจารณา หรือเห็นควรทุกนัดก็ได้

๓.๑.๔ คำพิพากษาและคำสั่ง^๕

คดีที่อยู่ในระหว่างไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา ถ้ามีคำร้องระหว่างพิจารณาขึ้นมา ให้ศาลสั่งตามที่เห็นควร เมื่อการพิจารณาเสร็จแล้ว ให้พิพากษาหรือสั่งตามรูปความ ให้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งในศาลโดยเปิดเผยในวันเสร็จการพิจารณาหรือภายในเวลาสามวันนับแต่เสร็จคดี ถ้ามีเหตุอันสมควรจะเลื่อนไปอ่านวันอื่นก็ได้ แต่ต้องจดรายงานเหตุนั้นไว้ เมื่อศาลอ่านให้คู่ความฟังแล้ว ให้คู่ความลงลายมือชื่อไว้ ถ้าเป็นความผิดของโจทก์ที่ไม่มา จะอ่านโดยโจทก์ไม่อยู่ก็ได้ ในกรณีที่จำเลยไม่อยู่ โดยไม่มีเหตุสงสัยว่าจำเลยหลบหนีหรือจงใจไม่มาฟัง ก็ให้ศาลออกหมายจับจำเลย เมื่อได้ออกหมายจับแล้วไม่ได้ตัวจำเลยมาภายในหนึ่งเดือน นับแต่วันออกหมายจับ ก็ให้ศาลอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งลับหลังจำเลยได้ และให้ถือว่าโจทก์หรือจำเลยแล้วแต่กรณีได้ฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นแล้ว

ในกรณีที่คำพิพากษาหรือคำสั่งต้องเลื่อนอ่านไปโดยขาดจำเลยบางคน ถ้าจำเลยที่อยู่จะอุปถัมภ์ ให้ศาลมีอำนาจปล่อยชั่วคราวระหว่างรออ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น

การอ่านคำพิพากษาต้องอ่านให้คู่ความฟังแล้วให้คู่ความลงลายมือชื่อไว้ ถ้าโจทก์ไม่มา แต่จำเลยมาก็ให้อ่านได้ และถือว่าโจทก์ได้ฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว แต่ถ้าจำเลยไม่มาศาลยังอ่านคำพิพากษาในนัดแรกไม่ได้ต้องเลื่อนการอ่านออกไป โดยจดไว้ในรายงานนัดฟังคำพิพากษา จำเลยทราบนัดโดยชอบแล้วไม่มาศาลโดยไม่แจ้งเหตุขัดข้อง มีเหตุสงสัยว่าจำเลยหลบหนีให้ออกหมายจับจำเลย

คำพิพากษา หรือคำสั่งหรือความเห็นแย้งต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้พิพากษาซึ่งนั่งพิจารณา ผู้พิพากษาใดที่นั่งพิจารณาถ้าไม่เห็นฟ้องด้วย มีอำนาจทำความเห็นแย้ง คำแย้งนี้ให้รวมเข้าสำนวนไว้

การทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเมื่อคดีเสร็จการพิจารณา ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน จะเป็นผู้เขียนคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้วแต่กรณี เมื่อนัดเสร็จแล้วจะปรึกษากับองค์คณะ โดยในสำนวนคดีนั้นที่หน้าปกสำนวนมุมด้านซ้ายบนจะมีชื่อผู้พิพากษา ๒ คน ชื่อบนสุดเป็นชื่อผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน ชื่อล่างเป็นชื่อองค์คณะ เพราะตามมาตรา ๒๓ วรรคแรก แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรมบัญญัติว่าศาลชั้นต้น นอกจากศาลแขวงต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสองคน จึงเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาทั้งปวง โดยผู้พิพากษาองค์คณะต้องเคยร่วมพิจารณาคดีด้วย ไม่ว่าจะมีจำนวนครั้งเท่าใดก็ตาม ซึ่งดูได้จาก

^๕ สัก กอแสงเรือง, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพมหานคร : เจริญกิจ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๒๐.

รายงานกระบวนการพิจารณา ถ้าผู้พิพากษาองค์คณะเห็นชอบด้วยกับการเขียนคำพิพากษาหรือคำสั่งของผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนก็จะลงลายมือชื่อในร่างคำพิพากษานั้นร่วมกับผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน แต่หาก ไม่เห็นด้วยก็มีอำนาจทำความเห็นแย้ง ความเห็นแย้งต้องติดไว้ในสำนวนเพื่อเป็นหลักฐานในการ ที่คู่ความจะใช้อุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้นต่อไปตามมาตรา ๑๕๓ ทวิ หากคดีนั้นเป็นคดีต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา ๑๕๓ ทวิ

ถ้าศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในการพิจารณาแตกต่างกับข้อเท็จจริงดังที่กล่าวในฟ้อง ให้ศาลยกฟ้องคดีนั้น เว้นแต่ข้อแตกต่างนั้นมีใช้ในข้อสาระสำคัญและทั้งจำเลยมิได้หลงต่อสู้ ศาลจะลงโทษจำเลยตามข้อเท็จจริงที่ได้ความนั้นก็มิได้

๓.๒ หลักการลงโทษผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา^๖ ได้กำหนดโทษไว้ ๕ สถาน คือ

๑. ประหารชีวิต
๒. จำคุก
๓. กักขัง
๔. ปรับ
๕. ริบทรัพย์สิน

๓.๒.๑. โทษประหารชีวิต^๗

ในการพิจารณาร่างประมวลกฎหมายอาญา ได้มีข้อโต้เถียงในชั้นคณะกรรมการการวิสามัญของสภาผู้แทนราษฎรว่า จะสมควรยกเลิกโทษประหารชีวิตหรือไม่ ซึ่งที่ประชุมได้มีมติว่าควรจะมีโทษประหารชีวิตไว้

การลงโทษประหารชีวิตนั้น ศาลจะลงโทษได้ก็ต่อเมื่อบทบัญญัติของประมวลกฎหมายอาญาหรือพระราชบัญญัติอื่นได้กำหนดโทษประหารชีวิตลงไว้ในกฎหมายนั้นๆ เท่านั้น ทั้งนี้เพราะมาตรา ๕๑ ได้กำหนดว่าในการเพิ่มโทษจำคุกนั้น จะเพิ่มขึ้นถึงเป็นโทษประหารชีวิตมิได้ และจำลงโทษประหารชีวิตแก่ผู้กระทำความผิดที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปีไม่ได้

^๖ พลประสิทธิ์ ฤทธิรักษา, ประมวลกฎหมายอาญา, (กรุงเทพมหานคร : เจริญกิจ, ๒๕๕๐), หน้า ๕๖-๖๒.

^๗ นคร พจน์วรพงษ์, ประมวลกฎหมายอาญา, (กรุงเทพมหานคร : เจริญกิจ, ๒๕๕๐), หน้า ๖๕-๗๒.

อัตราในการลดโทษประหารชีวิต

มาตรา ๕๒ กำหนดว่า “ในการลดโทษประหารชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการลดมาตราส่วนหรือลดโทษที่จะลง ให้ลดดังต่อไปนี้

- (๑) ถ้าจะลดหนึ่งในสาม ให้ลดเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิต
- (๒) ถ้าจะลดกึ่งหนึ่ง ให้ลดเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือโทษจำคุกตั้งแต่ยี่สิบห้าปีถึงห้าสิบปี”

หมายเหตุ (๑) “ลดมาตราส่วนโทษ” หมายถึง ลดจากอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น ในกรณีที่บุคคลอายุกว่าสิบเจ็ดปีแต่ยังไม่เกินยี่สิบปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด มาตรา ๗๖ ได้บัญญัติให้ศาลมีอำนาจลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นลงหนึ่งในสามหรือกึ่งหนึ่งได้ ฉะนั้นในกรณีที่กฎหมายกำหนดโทษประหารชีวิตไว้สถานเดียว เช่นตามมาตรา ๒๘๕ ถ้าศาลจะลดมาตราส่วนโทษลงหนึ่งในสาม ศาลก็ลดโทษลงเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตและ (๒) “ลดโทษที่จะลง” ได้แก่ กรณีที่ศาลได้ลงโทษประหารชีวิตแล้วและศาลลดโทษประหารชีวิตที่ลงไว้นั้น เช่น เพราะมีเหตุบรรเทาโทษตามมาตรา ๗๘ เสียกึ่งหนึ่งศาลก็เลือกลงโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือลงโทษจำคุกมีกำหนดระหว่างจำคุกยี่สิบห้าถึงห้าสิบปี

๓.๒.๒. โทษจำคุก^๔

โทษจำคุกและโทษกักขัง (ซึ่งเป็นโทษที่ศาลเปลี่ยนมาจากโทษจำคุกตามมาตรา ๒๓) เป็นโทษที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดเท่าที่จะทำให้ผู้ต้องโทษกลับตนเป็นคนดีได้ เพราะทำให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์มีโอกาสพิจารณาผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคลว่า การปฏิบัติ (treatment) ในเรือนจำหรือสถานที่กักขังได้ทำให้ผู้ต้องโทษกลับตนได้หรือไม่เพียงใด ทั้งนี้โดยถือหลักที่ว่า จะต้องพิจารณาผลปฏิบัติจากนักโทษเป็นคนๆ ไป ส่วนการที่จะให้ผลปฏิบัติแก่ผู้ต้องโทษอย่างไรจึงจะเป็นผลทำให้ผู้ต้องโทษกลับตนเป็นคนดีเข้าสู่สังคมได้อย่างเดิม เป็นเรื่องของทัณฑวิทยา

โทษจำคุกนอกจากจะทำให้เจ้าพนักงานเรือนจำมีโอกาสให้ผลปฏิบัติถูกต้องตามหลักวิชา เช่น ให้เรียนหนังสือและให้ฝึกหัดอาชีพจนรู้คุณค่าของการทำงานแล้ว ยังเป็นโทษที่ทำให้ผู้ต้องโทษรู้สึกหวาดกลัว เพราะได้รับทุกข์ทรมานเนื่องจากการจากบ้านซึ่งเคยอยู่อาศัย

^๔ พลประสิทธิ์ ฤทธิรักษา, ประมวลกฎหมายอาญา, (กรุงเทพมหานคร : เจริญกิจ, ๒๕๕๐), หน้า ๗๘-๘๕.

และจากครอบครัวซึ่งเป็นที่รัก ฉะนั้นจึงมีหลักว่า ไม่ควรจะจำคุกจำเลยในระยะเวลาอันสั้น เช่น จำคุกจำเลยเพียงสิบห้าวันเพราะไม่ทำให้ผู้ต้องโทษรู้สึกเจ็บและจะทำให้ผู้ต้องโทษถูกตราหน้าว่าเป็นคนเคยถูกจำคุกมาแล้วเพื่อหลีกเลี่ยงมิให้ศาลต้องจำคุกจำเลยในระยะเวลาอันสั้นนี้

วิธีการรอกำหนดโทษและรอกำหนดโทษ^๕

ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติเรื่องนี้ไว้มาตรา ๕๖ มีข้อความดังต่อไปนี้

มาตรา ๕๖ ผู้ใดกระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก และในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสองปี ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ เมื่อศาลได้คำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และสิ่งแวดล้อมของผู้นั้น หรือสภาพความผิด หรือเหตุอื่นอันควรปรานีแล้ว เห็นเป็นการสมควร ศาลพิพากษาว่าผู้นั้นมีความผิดแต่รอกำหนดโทษไว้ หรือกำหนดโทษแต่รอกำหนดโทษไว้ แล้วปล่อยตัวไปเพื่อให้โอกาสผู้นั้นกลับตัวภายในระยะเวลาที่ศาลจะได้กำหนด แต่ต้องไม่เกินห้าปีนับแต่วันที่ศาลพิพากษาโดยจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติของผู้นั้นด้วยหรือไม่ก็ได้

เงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติของผู้กระทำความผิดนั้น ศาลอาจกำหนดข้อเดียวหรือหลายข้อ ดังต่อไปนี้

(๑) ให้ไปรายงานตัวต่อเจ้าพนักงานที่ศาลระบุไว้เป็นครั้งคราว เพื่อเจ้าพนักงานจะได้สอบถาม แนะนำ ช่วยเหลือ หรือตักเตือนตามที่เห็นสมควรในเรื่องความประพฤติและประกอบอาชีพ หรือจัดให้กระทำการกิจกรรมบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ตามที่เจ้าพนักงานและผู้กระทำความผิดเห็นสมควร

(๒) ให้ฝึกหัดหรือทำงานอาชีพอันเป็นกิจจะลักษณะ

(๓) ให้ละเว้นการคบหาสมาคมหรือการประพฤติดังอันอาจนำไปสู่การกระทำความผิดในทำนองเดียวกันอีก

(๔) ให้ไปรับการบำบัดรักษาการติดยาเสพติดให้โทษ ความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจ หรือความเจ็บป่วยอย่างอื่น ณ สถานที่และตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด

(๕) เงื่อนไขอื่น ๆ ตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนดเพื่อแก้ไข ฟื้นฟูหรือป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำหรือมีโอกาสกระทำความผิดขึ้นอีก เงื่อนไขตามที่ศาลได้กำหนดตาม

^๕ นคร พจน์วรพงษ์, ประมวลกฎหมายอาญา, (กรุงเทพมหานคร : เจริญกิจ, ๒๕๕๐), หน้า ๘๖-๘๗.

ความในวรรคก่อนนั้น ถ้าภายหลังความปรากฏแก่ศาลตามคำขอของผู้กระทำความผิด ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้นั้น ผู้อนุบาลของผู้นั้น พนักงานอัยการหรือเจ้าพนักงานว่า พฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมความประพฤติของผู้กระทำความผิดได้เปลี่ยนแปลงไป เมื่อศาลเห็นสมควรศาลอาจแก้ไขเพิ่มเติมหรือเพิกถอนข้อหนึ่งข้อใดเสียก็ได้ หรือจำกำหนดเงื่อนไขข้อใดตามที่กล่าวในวรรคก่อนที่ศาลยังมีได้กำหนดเพิ่มเติมขึ้นอีกก็ได้

จะเห็นได้ว่ามาตรา ๕๖ กำหนดวิธีการให้ศาลใช้ ๒ วิธีด้วยกัน กล่าวคือ

๑. มีคำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดแต่รอการกำหนดโทษไว้ หรือ

๒. ศาลกำหนดโทษแต่รอการลงโทษนั้น

การกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติ

ส่วนบทบัญญัติวรรคสองของมาตรา ๕๖ ซึ่งกำหนดให้ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขเพื่อควบคุมความประพฤติได้นั้น ไม่ได้เป็นการบังคับศาลให้ต้องกระทำเช่นนั้นเสมอไป แต่ให้เป็นดุลพินิจของศาลที่จะกำหนดเงื่อนไขหรือไม่ก็ได้ ซึ่งในการที่ศาลจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติหรือไม่นั้น ก็แล้วแต่ศาลจะเห็นว่าจะได้ประโยชน์หรือไม่ และศาลมีเครื่องมือเพียงพอหรือไม่ที่จะควบคุมให้การเป็นไปตามที่ศาลกำหนดไว้นั้น เช่น ในกรณีที่ศาลยุติธรรมไม่ได้จัดเจ้าหน้าที่ไว้โดยเฉพาะ ถ้าศาลจะให้จำศาลหรือเจ้าพนักงาน จะสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้หรือไม่ เป็นต้น แต่ศาลกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติโดยไม่แต่งตั้งเจ้าพนักงานก็ได้

การกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤตินี้ คล้ายกับหลัก probation ของอังกฤษต่างกันในเรื่องที่ probation ของอังกฤษนั้นจำเลยต้องให้ความยินยอม ถ้าจำเลยไม่ให้ความยินยอมรับเอา probation ศาลพิพากษาลงโทษไปทีเดียว ทั้งนี้โดยประสงค์ที่จะให้ผู้ต้องคำพิพากษาสำนึกในความรับผิดชอบของตน และยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขด้วยความสมัครใจ แต่กฎหมายไทยได้ถือว่าควรจะต้องอยู่ในดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาว่า ถ้ากำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติแล้ว ผู้ต้องคำพิพากษาจะกลับตนเป็นคนดีได้หรือไม่ โดยไม่ต้องคำนึงถึงความสมัครใจของผู้ต้องคำพิพากษาย่อมรับเงื่อนไขหรือไม่ การที่กฎหมายไทยกำหนดเช่นนี้เป็นไปได้ทางเสียทาง

ทางได้ คือ ถ้าศาลเห็นว่ายังไม่ควรลงโทษแล้ว ศาลก็ไม่จำเป็นต้องลงโทษ (ข้อนี้ต่างกับกฎหมายอังกฤษ ซึ่งเมื่อจำเลยไม่ยอมรับ probation แล้วต้องลงโทษเสมอ) ฉะนั้นตามกฎหมายไทย จึงเป็นการหลีกเลี่ยงผลร้ายของการลงโทษอาญาในกรณีที่สมควรลงโทษได้

ทางเสีย คือ ถ้าผู้ต้องคำพิพากษาไม่สมัครใจรับเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติแล้ว ก็คงต้องพยายามหลีกเลี่ยงการปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้น ๆ แต่ข้อนี้ไม่จริงเสมอไป เพราะผู้ต้องคำพิพากษาอาจจะกลับใจภายหลังได้

ถ้าศาลตกลงใจจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติแล้ว ศาลก็ต้องพิจารณาว่าสาเหตุที่ทำให้ผู้ต้องคำพิพากษาก่อทำผิดคืออะไร แล้วกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ต้องคำพิพากษาปฏิบัติ อันจะทำให้เขากลับตนเป็นพลเมืองดี เช่น ถ้าผู้ต้องคำพิพากษาลักทรัพย์เพราะเกียจคร้าน ศาลก็กำหนดเงื่อนไขตาม (๒) ของมาตรา ๖๖ โดยกำหนดให้ผู้กระทำผิดฝึกและประกอบอาชีพเป็นกิจจะลักษณะ แต่ถ้าปรากฏว่าผู้ต้องคำพิพากษาเข้าไปในตำบลหนึ่ง แล้วไปคบเพื่อนเกเรชวนกันทำร้ายผู้อื่นเสมอ ๆ ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขตาม (๑) ของมาตรา ๖๖ โดยกำหนดเงื่อนไขไม่ให้เข้าไปในตำบลนั้นหรือไม่ให้สมาคมกับเพื่อนคนนั้นอีก ฯลฯ เป็นต้น ส่วนเงื่อนไขตาม (๑) เป็นการกำหนดให้มีการควบคุมและสอดส่องมิให้ประพฤติไปในทางที่จะโน้มแนวโน้มไปกระทำความผิดขึ้นอีก และเจ้าพนักงานย่อมมีอำนาจดักเตือนได้เอง

การกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติ มีความมุ่งหมายที่จะให้ผู้ต้องคำพิพากษากลับตนเป็นคนดี ซึ่งเงื่อนไขนี้อาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมภายหลังได้ เช่น กำหนดไม่ให้ผู้ต้องคำพิพากษาเข้าไปที่ตำบลหนึ่งเพื่อไม่ให้ไปสมาคมกับเพื่อนที่ชั่ว ผู้ต้องคำพิพากษาก็เชื่อฟัง แต่ไปมั่วสุมอยู่ที่ร้านขายสุราถึงกับทำท้าววาทกับผู้อื่น ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมอีกได้ อนึ่ง ศาลเห็นสมควรยกเลิกเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติเสียเพราะไม่มีความจำเป็นต่อไปแล้ว หรือมีเหตุสมควรเพิกถอนอย่างอื่น เช่น เงื่อนไขที่ห้ามมิให้เข้าไปในตำบลหนึ่งเพื่อมิให้คบเพื่อนชั่ว แต่เพื่อนคนนั้นถูกคุกไปแล้ว หรือผู้ต้องคำพิพากษามีความจำเป็นจะต้องประกอบอาชีพในตำบลนั้น ศาลก็มีอำนาจเพิกถอนเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤตินั้นเสียได้

การที่ศาลจะแก้ไขเพิ่มเติมเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤตินี้ ศาลจะกระทำเองโดยไม่มีคำขอไม่ได้ แต่พนักงานอัยการ เจ้าพนักงานคุมความประพฤติ ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลอาจเสนอข้อเท็จจริงให้ศาลทราบ เพื่อศาลจะพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมได้ ปัญหาที่ว่า ถ้าศาลเห็นว่าเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติไม่จำเป็นต่อไป ศาลจะเพิกถอนเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติไม่ เพราะมาตรา ๕๖ ใช้คำว่าเพิกถอนข้อหนึ่งข้อใด ผู้เขียนเห็นว่าศาลเพิกถอนเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติทั้งหมดก็ได้ เงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติเป็นแต่เพียงวิธีการเพิ่มเติม เมื่อมาตรา ๕๖ นี้กำหนดว่า ศาลอาจแก้ไขเพิ่มเติมหรือเพิกถอนข้อหนึ่งข้อใดเสียก็ได้ ศาลก็อาจกำหนดว่าไม่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขทุกข้อเลยก็ได้ ในเมื่อศาลเห็นว่าไม่จำเป็น

การรอกำหนดโทษหรือกำหนดโทษแต่รอการลงโทษ มีไว้เพื่อประสงค์ที่จะให้ผู้กระทำความผิดกลับตนเป็นคนดี ฉะนั้นจึงมีหลักเกณฑ์อย่างรอการลงอาญาตามกฎหมายลักษณะอาญาเดิม คือไม่ใช่เพียงแต่ปรากฏว่าจำเลยกระทำความผิดครั้งแรกศาลจะรอการลงโทษเสมอไป จะต้องปรากฏด้วยว่า ถ้ารอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษไปแล้วจะได้ผลสมความมุ่งหมายของกฎหมายในการที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดกลับตนเป็นคนดีโดยเหตุนี้ จึงไม่ควรใช้มาตรานี้พร่ำเพรื่อจนเกิดความรู้สึกขึ้นว่า การกระทำความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ในครั้งแรกศาลจะไม่ลงโทษเลย ฉะนั้นมาตรา ๕๖ จึงได้วางเงื่อนไขในการที่ศาลจะรอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษไว้ดังต่อไปนี้

๑. ต้องเป็นกรณีที่ได้กระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก ทั้งนี้หมายความว่าศาลไม่มีอำนาจที่จะรอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษ ในเมื่อโทษที่ศาลจะลงนั้นเป็นโทษอย่างอื่น เช่น โทษปรับ เป็นต้น

๒. ต้องไม่ปรากฏว่าผู้กระทำความผิดได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือแม้ปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำไปโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

๓. ในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสองปี

๔. เมื่อศาลได้คำนึงถึงสิ่งดังต่อไปนี้แล้ว เห็นเป็นการสมควรที่จะรอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษ ทั้งนี้ไม่ว่าศาลจะได้กำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติของผู้กระทำความผิดด้วยหรือไม่ กล่าวคือ

ก. อายุ เช่น จำเลยยังมีอายุน้อย ยังไม่มีความรู้ผิดชอบดีพออย่างที่เรียกว่าโตแต่ตัว แต่สติปัญญาไม่เจริญตามอายุ หรือจำเลยมีอายุมากแล้ว เพิ่งจะได้กระทำความผิด

ข. ประวัติ เช่น จำเลยเคยประพฤติเป็นคนดีมาก่อน

ค. ความประพฤติ ซึ่งหมายถึงความประพฤติในปัจจุบันของจำเลย เช่นเป็นผู้มีความประพฤติดี เพิ่งจําพาพลังพลาคกระทำความผิดอาญาขึ้นเพราะพฤติการณ์แวดล้อมบังคับ

ง. สติปัญญา ซึ่งหมายถึงการมีสติปัญญาอย่างคนโง่หรือคนฉลาด เช่นจำเลยเป็นคนโง่ จึงถูกเพื่อนชักจูงให้กระทำความผิดได้ง่าย

จ. สุขภาพ สุขภาพอาจเป็นสาเหตุให้บุคคลกระทำความผิดได้ เพราะบุคคลที่สุขภาพไม่ดี ใจคอหงุดหงิด อาจกระทำความผิดอาญาได้ง่าย เช่น ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย เป็นต้น บุคคลดังกล่าวนี้ถ้าศาลรอกำหนดโทษหรือรอการลงโทษเพื่อให้โอกาสแก่ผู้นั้นไปรักษาตนให้มีสุขภาพดี ก็อาจกลับตนเป็นคนดีได้

จ. ภาวะแห่งจิต เช่น มีจิตบกพร่องหรือจิตฟั่นเฟือน ก็เป็นเหตุที่ต้องหยาบขมาพิจารณาว่าจะสมควรรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษหรือไม่

ข. นิสสัย ซึ่งหมายถึงความเคยชิน ถ้าผู้กระทำความผิดมีนิสัยดีก็ควรจะพิจารณารอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษได้ แต่ถ้ามีนิสัยกระทำความผิดอยู่เสมอ ๆ แม้จะไม่ถึงกับรับโทษจำคุกก็จำเป็นต้องใคร่ครวญว่า ถ้ารอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษไปแล้ว ผู้กระทำความผิดจะกลับตนเป็นคนดีได้หรือไม่

ข. อาชีพ ผู้กระทำความผิดมีอาชีพอย่างไร มีอาชีพสุจริตมาก่อนหรือประกอบอาชีพโดยการกระทำความผิดต่อกฎหมาย

ณ. สิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมอาจเป็นสาเหตุแห่งการกระทำความผิด ฉะนั้นในบางกรณี ก็เป็นสิ่งที่น่าเห็นใจผู้กระทำความผิด เพราะเขาไม่สามารถอยู่ในฐานะที่เลือกสิ่งแวดล้อมได้

ญ. สภาพของความผิด กล่าวคือ ความผิดที่เกิดขึ้นนั้นร้ายแรงเพียงใด ถ้าสาธนาการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษ จะทำให้บุคคลอื่นเอาเป็นเยี่ยงอย่างและกล้ากระทำความผิดอย่างเดียวกันหรือไม่

ฎ. เหตุอื่นที่ควรปรานี ทั้งนี้เป็นการให้ดุลพินิจแก่ศาลที่จะพิจารณาถึงเหตุอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุบรรเทาโทษตามมาตรา ๘๘

๓.๒.๓. โทษกักขัง^{๑๑}

โทษกักขังเป็นโทษซึ่งประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติขึ้นใหม่โดยไม่มีอยู่ในกฎหมายลักษณะอาญาเดิม

นอกจากนี้ ในประมวลกฎหมายอาญา ภาค ๒ ซึ่งได้บัญญัติถึงความผิดก็มีได้มีกำหนดโทษกักขังไว้ด้วย ทั้งนี้เพราะประมวลกฎหมายอาญาประสงค์จะให้โทษกักขังเป็นโทษที่เปลี่ยนจากโทษจำคุก ฉะนั้นในบรรดาความผิดทั้งหลายในภาค ๒ แห่งประมวลกฎหมายอาญาจึงมีแต่โทษจำคุกเท่านั้น (ดูมาตรา ๒๓) อย่างไรก็ตามต่อไปอาจมีการออกพระราชบัญญัติอื่นกำหนดให้มีโทษกักขังสำหรับความผิดตามพระราชบัญญัตินั้นๆ ในเวลาภายหลังก็ได้

^{๑๑} สัก กอแสงเรือง, ประมวลกฎหมายอาญา, (กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณาการ, ๒๕๕๐), หน้า ๕๒.

ก. เงื่อนไขในการเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นกักขัง

มาตรา ๒๓ บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก และในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ศาลจะพิพากษาให้ลงโทษกักขังไม่เกินสามเดือนแทนโทษจำคุกนั้นก็ได้”

จะเห็นได้ว่ามาตรา ๒๓ ได้วางเกณฑ์ในการที่ศาลจะลงโทษกักขังแทนโทษจำคุกได้ดังนี้

๑. ต้องเป็นกรณีที่บุคคลกระทำความผิด ซึ่งความผิดนั้นมีโทษจำคุกและในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม

๒. ไม่ปรากฏว่าบุคคลนั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อนหรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อน เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ทั้งนี้เพราะเจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายอาญาที่กำหนดให้มีโทษกักขังขึ้นนั้น ก็เพื่อจะไม่ให้ผู้ต้องโทษถูตรหาว่าได้เคยต้องโทษจำคุกมาแล้ว ซึ่งถือว่าเป็นของน่าอับอายและทำให้สังคมรังเกียจ ฉะนั้นถ้าปรากฏว่าผู้กระทำความผิดได้เคยต้องโทษจำคุกมาแล้ว การที่จะเปลี่ยนโทษจำคุกมาเป็นโทษกักขังก็ไม่มีประโยชน์ทั้งนี้เว้นแต่จะเป็นกรณีที่เคยรับโทษจำคุกสำหรับความผิดที่สังคมไม่รังเกียจ ซึ่งได้แก่ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

ข. สภาพของโทษกักขัง

โทษกักขังเป็นโทษจำกัดเสรีภาพในร่างกาย แต่เบากว่าโทษจำคุก ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติดังต่อไปนี้

๑. ผู้ต้องโทษกักขังจะถูกกักตัวไว้ในสถานที่กักขัง ซึ่งกำหนดไว้อันมิใช่เรือนจำ สถานีดำรวจ หรือสถานที่ควบคุมผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน (มาตรา ๒๔ วรรคแรก) ทั้งนี้เป็นหลักประกันว่า ผู้ต้องโทษกักขังจะไม่อยู่ปนกับนักโทษซึ่งต้องโทษจำคุก

๒. ถ้าศาลเห็นเป็นการสมควร ศาลจะสั่งในคำพิพากษาให้กักขังผู้กระทำความผิดไว้ในที่อยู่อาศัยของผู้นั้นเอง หรือผู้อื่นที่ยินยอมรับไว้หรือสถานที่อื่น(นอกจากสถานที่กำหนดไว้สำหรับโทษกักขัง) ก็ได้ ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับประเภทหรือสภาพของผู้ถูกกักขัง เช่น ปรากฏว่าผู้กระทำความผิดติดยาเสพติดให้โทษ ศาลอาจสั่งให้กักขังไว้ยังโรงพยาบาลที่รักษาคนติดยาเสพติดให้โทษได้ (ดูมาตรา ๒๔ วรรคสอง)

๓. ในกรณีที่ผู้ต้องโทษกักขังถูกกักขังในที่อาศัยของผู้นั้นเองหรือของผู้อื่นที่ยินยอมรับผู้นั้นไว้ ผู้ต้องโทษกักขังมีสิทธิที่จะดำเนินการในวิชาชีพหรืออาชีพของจนในสถานที่ดังกล่าวได้ ในการนี้ ศาลจะกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ต้องโทษกักขังปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใด

หรือไม่ก็ได้แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควร เช่น กำหนดให้รายงานให้ศาลทราบว่าได้ประกอบวิชาชีพหรืออาชีพอย่างใดเป็นครั้งคราว เป็นต้น

๔. ในกรณีที่ผู้ต้องโทษกักขังอยู่ในสถานที่ที่กำหนดไว้สำหรับการกักขัง ผู้ต้องโทษกักขังจะได้รับการเลี้ยงดูจากสถานทีนั้น แต่ภายใต้ข้อบังคับของสถานที่ซึ่งกำหนดไว้สำหรับการกักขัง ผู้ต้องโทษกักขังมีสิทธิ

ก. ที่จะรับอาหารจากภายนอกโดยค่าใช้จ่ายของตนเอง

ข. ใช้เสื้อผ้าของตนเอง

ค. ได้รับการเยี่ยมอย่างน้อยวันละหนึ่งชั่วโมง และ

ง. รับส่งจดหมายได้

อนึ่ง ในกรณีที่ผู้ต้องโทษกักขัง ณ สถานที่ซึ่งกำหนดสำหรับการกักขัง ผู้กักขังก็ต้องทำงานบ้าง ทั้งนี้โดยมาตรา ๒๕ วรรคสอง ได้กำหนดให้ผู้ต้องหากักขังทำงานตามระเบียบข้อบังคับและวินัย ถ้าผู้ต้องโทษกักขังประสงค์จะทำงานอย่างอื่น (เช่น อยากจะทำงานจักสาน ซึ่งในสถานที่กักขังก็มีงานเช่นนั้นอยู่) ก็ให้เลือกทำได้ตามประเภทงานที่ตนสมัคร แต่ต้องไม่ขัดต่อระเบียบข้อบังคับ วินัย หรือความปลอดภัยของสถานทีนั้น

ค. การเปลี่ยนโทษกักขังกลับมาเป็นโทษจำคุก

โทษกักขังมีความมุ่งหมายที่จะให้ผู้กระทำความผิดไม่ถูกตราหน้าว่าต้องถูกจำคุกมาแล้ว และให้ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดอย่างเบา เพื่อให้มีโอกาสกลับตนเป็นคนดีได้ แต่ถ้าผู้กระทำความผิดแสดงว่าไม่ได้พยายามกลับตนเป็นคนดี ผู้กระทำความผิดก็ไม่ควรจะได้รับโทษกักขังต่อไป และควรจะได้รับโทษจำคุก ซึ่งเป็นโทษรุนแรงกว่าโทษกักขัง โดยเหตุนี้มาตรา ๒๗ จึงกำหนดกรณีให้ศาลมีอำนาจเปลี่ยนผู้ต้องโทษกักขังตามมาตรา ๒๓ กลับไปเป็นโทษจำคุกได้เมื่อปรากฏว่า

๑. ผู้ต้องโทษกักขังฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับ หรือวินัยของสถานที่กักขัง

๒. ผู้ต้องโทษกักขังต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก

๓. ผู้ต้องโทษกักขังต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก

ทั้งนี้ ในเมื่อกรณีอย่างหนึ่งอย่างใดใน ๓ กรณีดังกล่าวนี้ได้เกิดขึ้นในระหว่างที่ผู้ต้องโทษกักขังได้รับโทษกักขังอยู่ และความปรากฏแก่ศาลเอง หรือปรากฏแก่ศาลตามคำแถลงของพนักงานอัยการหรือผู้ควบคุมดูแลสถานที่กักขัง

อย่างไรก็ดี ถ้าศาลเห็นสมควรที่จะเปลี่ยนโทษกักขังกลับเป็นโทษจำคุกแล้วมาตรา ๒๗ ได้จำกัดอำนาจศาลไว้ว่า โทษจำคุกนี้จำเป็นต้องมีกำหนดเวลาไม่เกินกำหนดเวลาของโทษกักขังที่ผู้ต้องโทษกักขังจะได้รับต่อไป

๓.๒.๔. โทษปรับ^{๑๑}

โทษปรับได้แก่โทษซึ่งผู้ต้องคำพิพากษาจะต้องนำจำนวนเงินตามที่กำหนดไว้ในคำพิพากษามาชำระต่อศาล (มาตรา ๒๘)

ก. หน้าที่ที่จะเสียค่าปรับ

ความจริงผู้ต้องโทษปรับมีเวลาถึงสามสิบวันนับตั้งแต่วันที่ศาลพิพากษาที่จะปฏิบัติตามคำพิพากษานั้น แต่โดยมีมาตรา ๒๘ ได้บัญญัติว่า “แต่ถ้าศาลเห็นเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ศาลจะสั่งเรียกประกันหรือจะสั่งให้กักขังผู้นั้นแทนค่าปรับไปพลางก่อนก็ได้” ฉะนั้นในทางปฏิบัติการต้องคำพิพากษาให้ชำระค่าปรับจึงมักจะถูศาลสั่งกักขังไปพลางก่อน ในเมื่อหาประกันให้เป็นที่พอใจของศาลไม่ได้

ข. วิธีดำเนินการในกรณีไม่ชำระค่าปรับ

มาตรา ๒๘ ได้กำหนดวิธีดำเนินการสำหรับกรณีที่ต้องคำพิพากษาไม่ชำระค่าปรับไว้ ๒ วิธี กล่าวคือ

๑. ศาลจะสั่งให้ยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ

๒. ศาลจะสั่งให้กักขังแทนค่าปรับ

การกักขังแทนค่าปรับนี้ ประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนดไว้ดังนี้

๑. การกักขังแทนค่าปรับย่อมกักขังได้เฉพาะในสถานที่ที่กำหนดไว้สำหรับการกักขัง ศาลจะกักขังผู้ต้องโทษปรับไว้ในที่อยู่อาศัยของผู้นั้นเอง หรือของผู้อื่นที่ยินยอมรับผู้นั้นไว้ หรือสถานที่อื่นที่อาจกักขังได้ไม่ได้ ทั้งนี้เพราะมาตรา ๒๘ วรรคสอง ได้บัญญัติไม่ให้นำความในวรรคสองของมาตรา ๒๔ มาใช้บังคับแก่การกักขังแทนค่าปรับ

๒. ในการกักขังแทนค่าปรับ ในถ้อยอัตรา ๒๐๐ บาทต่อหนึ่งวัน และไม่ว่ากรณีความผิดกระทำความเดียวหรือหลายกระทง ห้ามกักขังเกินกำหนดหนึ่งปี เว้นแต่ในกรณีที่ศาลพิพากษาให้ปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทขึ้นไป ศาลจะสั่งให้กักขังแทนค่าปรับเป็นระยะเกินกว่าหนึ่งปี แต่ไม่เกินสองปีก็ได้

๓. ในการคำนวณระยะเวลา ให้นับวันเริ่มกักขังแทนค่าปรับรวมเข้าด้วยและให้นับเป็นหนึ่งวันเต็มโดยไม่ต้องคำนึงถึงจำนวนชั่วโมง

๔. ในกรณีที่ผู้ต้องโทษปรับถูกคุมขังก่อนศาลพิพากษา ให้หักจำนวนวันที่ถูกคุมขังนั้นออกจากจำนวนเงินค่าปรับ โดยถ้อยอัตรา ๒๐๐ บาทต่อหนึ่งวัน เว้นแต่ผู้นั้นต้องคำ

^{๑๑} นร พจนวรัญญ์, ประมวลกฎหมายอาญา, (กรุงเทพมหานคร : เจริญกิจ, ๒๕๕๐), หน้า ๕๒-๕๕.

พิพากษาให้ลงโทษจำคุกและปรับ ในกรณีเช่นว่านี้ ถ้าจะต้องหักจำนวนวันที่ถูกคุมขังออกจากเวลาจำคุกตามมาตรา ๒๒ ก็ให้หักออกเสียก่อน เหลือเท่าใดจึงให้หักออกจากค่าปรับ ทั้งนี้ เพราะโทษจำคุกเป็นโทษที่หนักกว่าโทษปรับ กฎหมายจึงให้หักวันที่ต้องถูกคุมขังก่อนศาลพิพากษาออกจากโทษจำคุกเพื่อให้ประโยชน์แก่ผู้ต้องคำพิพากษา

๕. เมื่อผู้ต้องโทษถูกกักขังแทนค่าปรับครบกำหนดแล้ว ให้ปล่อยตัวในวันถัดจากวันที่ครบกำหนด แต่ถ้านำเงินค่าปรับมาชำระครบแล้วให้ปล่อยตัวไปทันที

นอกจากนี้ศาลอาจสั่งให้ผู้ต้องโทษกักขังทำงานบริการสังคม ตามความในมาตรา ๓๐/๑ และ ๓๐/๒ ได้ กล่าวคือ

ในกรณีที่ศาลพิพากษาปรับไม่เกินแปดหมื่นบาท ผู้ต้องโทษปรับซึ่งมิใช่ชนิดบุคคล และไม่มีเงินชำระค่าปรับอาจยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นที่พิพากษาคดีเพื่อขอทำงานบริการสังคม หรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ

การพิจารณาคำร้องตามวรรคแรก เมื่อศาลได้พิจารณาถึงฐานะการเงิน ประวัติและสภาพความผิดของผู้ต้องโทษปรับแล้ว เห็นเป็นการสมควร ศาลจะมีคำสั่งให้ผู้นั้นทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับก็ได้ ทั้งนี้ ภายใต้การดูแลของพนักงานคุมประพฤติ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการสังคม การกุศลสาธารณะหรือสาธารณประโยชน์ที่ยินยอมรับดูแล

กรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ผู้ต้องโทษปรับทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ ให้ศาลกำหนดลักษณะหรือประเภทของงาน ผู้ดูแลการทำงาน วันเริ่มทำงาน ระยะเวลาทำงาน และจำนวนชั่วโมงที่ถือเป็นการทำงานหนึ่งวัน ทั้งนี้โดยคำนึงถึงเพศ อายุ ประวัติ การนับถือศาสนา ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อมหรือสภาพความผิดของผู้ต้องโทษปรับประกอบด้วย และศาลจะกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดให้ผู้ต้องโทษปรับปฏิบัติเพื่อแก้ไขฟื้นฟูหรือป้องกันมิให้ผู้นั้นกระทำความผิดขึ้นอีกก็ได้

ถ้าภายหลังความปรากฏแก่ศาลว่าพฤติกรรมเกี่ยวกับการทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ของผู้ต้องโทษปรับได้เปลี่ยนแปลงไป ศาลอาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำสั่งที่กำหนดไว้นั้นก็ได้ตามที่เห็นสมควร

ในการกำหนดระยะเวลาทำงานแทนค่าปรับตามวรรคสาม ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๓๐ มาใช้บังคับโดยอนุโลม และในกรณีที่ศาลมิได้กำหนดให้ผู้ต้องโทษปรับทำงานติดต่อกันไป การทำงานดังกล่าวต้องอยู่ภายในกำหนดระยะเวลาสองปีนับแต่วันเริ่มทำงานตามที่ศาลกำหนด

การยกโทษปรับ

มาตรา ๒๐ กำหนดว่า “บรรดาความผิดที่กฎหมายกำหนดให้ลงโทษทั้งจำคุกและปรับด้วยนั้น ถ้าศาลเห็นสมควรจะลงโทษแต่จำคุกก็ได้”

๓.๒.๕. โทษริบทรัพย์สิน^{๑๒}

ตามประมวลกฎหมายอาญามีทรัพย์สินที่จะริบอยู่ ๓ ประเภท กล่าวคือ

๑. ทรัพย์สินที่ศาลต้องริบเสมอ

๒. ทรัพย์สินที่ศาลต้องริบ เว้นแต่จะเป็นของผู้อื่นซึ่งมิได้รู้เห็นเป็นใจช่วยในการกระทำความผิด

๓. ทรัพย์สินที่ศาลมีอำนาจสั่งให้ริบก็ได้ ดังจะได้อธิบายตามลำดับ

๑. ทรัพย์สินที่ศาลต้องริบเสมอ

มาตรา ๓๒ บัญญัติ “ทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่า ผู้ใดทำหรือมีไว้เป็นความผิดไว้ ให้ริบเสียทั้งนั้น ไม่ว่าเป็นของผู้กระทำความผิด และมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่” ซึ่งหมายความว่าถึงทรัพย์สินดังต่อไปนี้

ก. ทรัพย์สินที่การทำให้ขึ้นเป็นความผิด เช่น เงินตราที่ทำปลอมขึ้น (ดูมาตรา ๒๔๐)

ข. ทรัพย์สินที่การมีไว้เป็นความผิด เช่น ผืนเถื่อน ปืนที่ไม่ได้จดทะเบียน

๒. ทรัพย์สินที่ศาลต้องริบ เว้นแต่จะเป็นของผู้อื่นมิได้รู้เห็นเป็นใจ ด้วยในการกระทำความผิด

มาตรา ๓๔ บัญญัติว่า “บรรดาทรัพย์สิน

(๑) ซึ่งได้ให้ตามความในมาตรา ๑๔๓ มาตรา ๑๔๔ มาตรา ๑๕๐ มาตรา ๑๖๓ มาตรา ๒๐๑ หรือมาตรา ๒๐๒ หรือ

(๒) ซึ่งได้ให้เพื่อจูงใจบุคคลให้กระทำความผิด หรือเพื่อเป็นรางวัลในการที่บุคคลได้กระทำความผิด

ให้ริบเสียทั้งสิ้น เว้นแต่ทรัพย์สินนั้นเป็นของผู้อื่นซึ่งมิได้รู้เห็นเป็นใจช่วยในการกระทำความผิด”

^{๑๒} สัก กอแสงเรือง, **ประมวลกฎหมายอาญา**, (กรุงเทพมหานคร : เจริญกิจ, ๒๕๕๐), หน้า

๓. ทรัพย์สินที่ศาลมีอำนาจสั่งให้รับหรือไม่รับก็ได้

มาตรา ๓๓ บัญญัติ “ในการรับทรัพย์สิน นอกจากศาลจะมีอำนาจรับตามกฎหมายที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้รับทรัพย์สินดังต่อไปนี้ด้วย คือ

(๑) ทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้ใช้ หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด (คำว่าได้ใช้นั้น หมายถึง ได้ใช้โดยเจตนา ทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้ใช้ในการกระทำความผิดโดยประมาทจะรับไม่ได้) หรือ

(๒) ทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้มาโดยได้กระทำความผิด

เว้นแต่ทรัพย์สินเหล่านี้เป็นทรัพย์สินของผู้อื่นซึ่งมิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด”

เมื่อได้ศึกษาหลักการลงโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายอาญาแล้วพบว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยนั้น เมื่อพิจารณาแล้ว กลับพบว่าไม่มีบทบัญญัติเหมือนกับ “เคะอิจิโซะโซโฮ” (刑事訴訟法 หรือ Keiji Soshō Hō) หรือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศญี่ปุ่น ถึงร้อยละเก้าสิบ โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีโครงสร้างแบ่งเป็นเจ็ดภาค คือ ภาค ๑ ข้อความเบื้องต้น, ภาค ๒ สอบสวน, ภาค ๓ วิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น, ภาค ๔ อุทธรณ์และฎีกา, ภาค ๕ พยานหลักฐาน, ภาค ๖ การบังคับตามคำพิพากษา และคำธรรมเนียม และภาค ๗ อภัยโทษ เปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา และลดโทษ ตามลำดับ โดยตั้งแต่เริ่มมีผลใช้บังคับใน พ.ศ. ๒๔๗๘ ส่วนประมวลกฎหมายอาญาคือบทบัญญัติที่กำหนดเกี่ยวกับการกระทำความผิดและโทษ (Nullum crimen, nulla poena sine lege หรือ No crime, no punishment without law) โดยกฎหมายอาญาดำเนินคดีความโดยเคร่งครัด การตีความกฎหมายอาญาจะต้องตีความทั้งตามตัวอักษรและเจตนารมณ์ของกฎหมายไปพร้อมๆ กัน โดยไม่สามารถเลือกตีความอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวก่อนหรือหลังได้ ห้ามตีความกฎหมายเกินตัวบท โดยในกรณีที่เกิดช่องว่างของกฎหมายขึ้นจากการตีความที่ถูกต้องแล้ว จะไม่สามารถนำกฎหมายใกล้เคียงอย่างอื่น (Analogy) มาปรับใช้เพื่อลงโทษผู้กระทำได้ ซึ่งผู้วิจัยจะได้ทำการเปรียบเทียบหลักการลงโทษผู้กระทำความผิดวินัยในพุทธศาสนาเถรวาท กับหลักการลงโทษผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในบทต่อไป